

گوړینی که مال جه لال غریب

شویڼ بریتیه له کارکه په کی کون ، کوره و بوته (بودقه) و چه و تهک (معوچه) و ده زکای دلوپاندن و موشه دهمه ی تیا دا په رش و بلا و بوته وه ، له نیوانی ئم شتانه دا ، پیاویکی پر خوی به سر قازانیکی گه ورده دا چه ماندو ته وه ، قازانه که نزیکه ی دوو هزار هیکله ی تیا دایه ، مامه ی پیره ده یان کولینیت ، دوا ی ئه وه به شینه یی پاکیان دهکات ، ننجا تویکله کان کومل دهکات و له ده فریکدا له سر گرینکی هیمن گه میان دهکات بو ئه وه ی ماده یه کی سپی شیوه به فری لی به دست بکه ویت . که میک له ولاوه پیاویکی تر خه ریکه سپینه و زه ردینه ی هیلکه کان له په کتری جیا دهکاته وه له گه ل ته رسی ولا خدا تیکه لیان دهکات ، ننجا هه ردوکیان پیکه وه دست دهک ن به گه رم کردن و دلوپاندنی ئم شته سهیرانه و بو ماوه ی هشت سال به رده وام ده بن . مه به ستیشیان له مه ئه وه یه که شله یه کی سپی نهینی سهیر و نینکی سوریان دست بکه ویت که گویا به م دووشله توینره به هیزانه ی که هه مووشتیک ده تویننه وه (به ردی فه یله سوفه کانیان) چنگ ده که ویت ، به ردی فه یله سوفه کانیش ئه و به رده یه که گویا ئه گه ر له کانزا بی به هاکانی (هه رزانه کانی) وه کوو قورقوشم و تنه که بخریت ده یان کات به زیږ . ئه و روژه ی که پیویست بوو ئه نجامی ئه رکه که یانی تیا دا ده ریکه ویت واخه ریکه نزیک ده بیته وه ، ئم روژشیان وه کوو روژه کانئ تر به هه ناسه برکی و دل ته نگي و ناوات خواستن و دله له رزی برده سر بی ئه وه ی هیچ جوړه سه رکه و تنیک بهینه دی . بوچی ؟ چونکه (به رده که یان) مانی گرتوه و نایه ویت هیچ جوړه کانزایه کی بی به ها بکات به زیږ . پیاوه پیره که یان له پیشدا به شیوه یه کی نهینی له سر قسه ی کیمیا گه ره کونه کان دهستی به نیش کرد ، چونکه زانا کیمیا گه ره کونه کان ده لین : توخودا به ئاسانی دروست کردنی زیږ واتان لی نه کات له خوتان بابی بین و نهینی ریگه ی دروست کردنه که ی لای خه لقی ئاشکرا بکن ، هه رکه شیک بیت ، نه ژن

[دهستی منداله که ده گری و له گه ل خویدا رای ده کیشیت . منداله که سه ری بولای هیرا ده سووریننی و رویشته که ی لی تیک ده چی خابریڼ پیچه که که رویشتن به په روزه منداله که راده کیشیت]

منداله که : سایونارا

[کاتیک هیرا گری ی له م قسه یه ده بی ... له شی گرژ ده بی وه که ئه وه که دلی ده ربهینریت . هه ناسه کانئ تیک ده چن . وهک گرمه گرمی هه وریان لی دی . هه ردوو دهستی به ره و پرووی منداله که راده کیشیت . به لام له پاشان خوی ده گریته وه و به سر هه لچوونه که یدا زال ده بی ، خا برین پیچ و منداله که له به رچاو وون ده بن .

هیرا خوی بی ناگیری و به بی جووله له سر کورسی یه کدا دهنیشیت . سو که دهستی له سر شانی برین پیچیکي تره ، دیته ژووره وه هندی توانای جارانی هاتوته وه به ر .]

سو : ئه ی هیرا ئایا ئایا رویشته ؟

هیرا : [هه ردوو دهستی سو ده خاته نیوان دهسته کانیه وه] به لی ئه ی سو منداله که کوری ئیمه نه بوو .

سو : [له پاش تاوی بی دهنگی] من ده مزانی .

هیرا : بیست دالده خانه ی ترمان ماوه ... بوی بکه ریڼ .

سو : من ده مزانی ... ده مزانی ئه وه ساسونی یه .

[له و کاته دا هیرا به گریانیکي جه رگ برده گری ، په رده داده درپته وه]

- ناوه راستی تشرینی یه که می - 1982

په راویزه کان :

- (1) خاتوونی برین پیچ .
- (2) مه به ست له وه نی یه که که لک و خیری ژیانیان پیوه نه مایی . ئه مانه هه رنه بی بودادانی ده رس و په ندی کاریگه ری مروقی له خوبایی بوو ، بو ژیان به که لکن .
- (3) مه به ستی ئه و دووعایه ی عیسایی یه کانه که ده لی : (وعلی الأرض السلام) .
- (4) نویژیکي تاییه تی یه .

بەردى خەيدە بوغەكانە

بە زىر ، ئەگەرەكوو ماوہەكى تەواوى بدىتى ، چونكە ئىمە نابىت وا بەتەماپىن كە سروشت لە ماوہى چاوتروكاندنكىدا ئەم گۆرپنە بگات بەلى وەخت و شىنەى زۆر پىوستن ، جگە لەوہى كە دەبىت ئەم ھەنگاوە ھەنگاوى ترى لە پىشەوہ بىت چونكە سروشت شتى ناتەواو بەر لەشتى تەواو دەھىنەتە بەرھەم ، لە دواىیدا وردە وردە ناتەواوى بەكە پردەكاتەوہ ، ئەوہش كاریك نىہ لە سروشتەوہ دوربىت و بەلايەوہ ستەم بىت ، ستەمى چى ؟ ئىمە ھەموو روژىك دەبىنن كە چۆن ھەنگو زەردەوالەو قالونچە لە پىسايى و تەرس گيانەوہرەوہ وىنە دەرەوہ ! ! . خو ئەمانە ھەموويان زىندەوژنو لە كانزاكان تەواوترن و بە زەحمەت تىرش دروست دەكرىن ! !) .

بەم جوړە (ترىفزان) بە ردهوام خەرىك بووكتىبە كىمىيائى بەكانى ئەوسەردەمەى دەخویندەوہو بەكە لە دواى بەك تاقىر كەردنەوہى دەكرد ، گەلىك جۆرى لە كانزاو خوى بە سروشتى بەكانى دەھىناو دەى تەواندەن وەو دەبىكردن بە بلوورو ھەمان تاقى كەردنەوہى دەيەھا جار دووبارە دەكردەوہ لە سەرزاخى سەبى و زاخى سەوزو مادەى روهكى و گيانەوہرى و گزوكىاو تەرسى و لاخ و گوشت و پىسايى ، دەخستە بوته و چەوتەكەوہ دەيكولاندن و دەيدلوپاندن و خەستى دەكردنەوہو شلى دەكردنەوہو دەيسوتاندن و دەيەلماندن و تىكەلى دەكردن و ... ھتد . لەبەر خويەوہ دەبووت (زىر لە ھەموو كانزاىك تەواورىكو پىك ترە ، خواداى گەورە بەردى دروست كەرد ئنجا كە فرى (صخرە) دروست كەردو بە زىر كوتايى بى ھىنان ، ئادەمىزادىش دەگەن ترىنى دەستكردە زىندوہەكانى خودايە ، كەوابو دەبىت زىر لە ئادەمىزاد دەر بەھىنرىت .) .

ئىنجا لەبەر ئەوہ مام (ترىفزان) خوى دايە مىزو خوینى ئادەمىزاد ، نزيكەى دوانزە سال ئەمانەشى تاقى كەردەوہو نزيكەى شەست ھەزار كرۆن پارەى لە گىرفانى خوى خەرج كەرد . چەند كەسىكى دزو دروژنىش كە بەمەيان زانى خويان لى نزيك كەردەوہو بە بيانوى ئەوہو كە ئەوانىش ھەر بە شوین زىردا دەگەرىن ، ھەندىك نەينى دروى ئەم پىشەيەيان بى

نە كچ نە كوړ ، نە خزمەكانتان ، چونكە ئەگەر بە گوئى ئىمە نەكەن پەشىمان دەبنەوہ لەوكاتەدا كە پەشىمانى ھىچ سوويدىكى نابىت و ئەگەر ئەم نەينى بە ئاشكرا يەك پىشەكە (سنعاتەكە) تامى تىادا نامىنەت و واى لى دىت زىر ئەوہندە دروست دەكرىت و ھەرزان دەبىت وەكوو تۆلەكەى لى دىت ، كەران بە شوین بەردى فەيلە سوفاكاندا ھوش و گوئى لەم پياوہ پرىبوو .

ئەم پياوہش مام (ترىفزان) بووہ . (ترىفزان) لە سالى 1406ى زابىندا لە خىزانىكى بەزىرەكى ناسراو لەشارى (پادوا) لە دايك بووہ ، كە بەكە بووہ لە شارە كوئەكانى باكوورى ئىتالىا ، بەو چىروكانە دەست خەپو بوو بوو كە باپىرى بوى دەگىرانەوہ دەربارەى سەر چلو چاوەترسانى كىمىا كەرەكان و چوئىتى گەرانىان بە شوین زىر مایەى (اكسىد) ژياندا ، ئەو چىروكانەى كە ھەمىشە ئەنجامەكانىان ھەركۆلى و نەھامەتى بووہ . بەلام ئەم دەبوت من ھەر دەبىت سەربكەوم لەم كارەدا با ئەوانەى پىش من سەركەوتوو نەبووبن ، لەو لاشەوہ دايكو باوكىش ھەر ھانىيان دەدا . لە تەمەنى چوارە سالى يەوہ بىرپارى دا كە خوى بەا وىژىتە ئەم گىزاوہوہ ، خىزانەكەش ئەمەيان بى خوش بوو بە ھىواى ئەوہى كە مىراتى بەكى باوكى ھەزارەھا جار زىاد بگات ، بەلام بەداخوہ سال لەدواى سال ھەر نەھامەتى دەھاتە رى و مىراتى و سامانەكەش ھەتا دەھات ھەر بەرەو كزى دەچوو ، ھەتا واى لى ھات كە خىزانەكەى دەستيان لى شت و بەزەبىيان پىادا دەھاتەوہ و بىيان دەووت لەوہ دەچىت كە عەقلى تىك چووبىت ، كە چى خوى ھەر سوربوو لەسەر بىرپارەكەى و ھىچ جوړە كوئسپىك كارى تى نەدەكرد ، ئەو تاقى كەردنەوہى ھىلكەكان سەرى نەگرت ، ئەو تاقى كەردنەوہى كە بە يارمەتى (گوتفرىدس لورىبە) كەردى ، بەلام ھەر بەردەوام بوو لە سەر ئىش كەردن ، ئەم جارە واى بە خەيالدا ھات كە (زىرپىش توى ھەيە ، ئايا كانزاكانى تىرش ھەر وەكوو روهك لە زەويدا ناروون ؟ . كەوابو ھەر دەبىت قورقوشم ، كە كانزاىكى ھەرزانە ، بىت

فروشت و دستیان کرد به پاره لی کیشانه وهی هه تا وای لی هات سامانه کی به ره وگه می ده رویشت و نه وهی نه ده زانی که هه تا زانایه کی پاک هه لده که ویت ، هه زاره ها ته له که بازی له پالدا پهیدا ده بیت ، به لام له دوا پیدا که راستی نه مانه ی بوده رگه ورت ورده ورده خوی لی یان دزی به وه . ننجاً رووی کرده نوسراوه کانی دوو زانای کیمیا گه ری کون (دیروپسیسیا) و (سکرو بوسکو) ، به مه که میک پروای به په ردی فه یله سوفه کان پهیدا کرده وه . لیره دا قه شه یه کی له گه ل خویدا به شدار کردو دهستی کرد به دلوهاندنی شهراب ، هه زاره ها جار نه مه شی دووباره کرده وه ، له نه جامدا نه م نه رگه شی هه ربه فیرو چوو ، به لام هه ر کولی نه نه دا وگه رمی هیوا هه ر له ده روونیدا کلپه ی ده کرد ، به م جوړه ماوه ی (15) سالی تریشی له کارگه پیدا برده سهر ، به رگه ی برسیتی و تینویتی ده گرت ، به لام هه یهو ، نه م جار نه نریکه ی (10) هه زار کرونی تری خه رچ کرد ، به ره به ره ته ندروستی به که ش به ره و خرابی ده رویشت و ته مه نی به ره و پیری ده چوو ، خه ریک بوو عه قلبی تیک بچیت ، لیره دا فریای خوی که ورت و خوی دایه نویشتر کردن و خوا په رستن ، به لام هاویری که ی له م پیناوه دا مرد . دوا ی نه مه به ماوه یه که (تریفیزان) کارگه که ی گواسته وه بو قه راغی ده ریای بالتیک ، له وی له گه ل دادگه ریکی نه لمانیدا هاو به شی کرد ، نه م دادگه رهش وه کوو نه و عه ودالی زیر دروست کردن بوو ده بیوت (من دلینام له وهی که نهیننی نه م به رده ، به ردی فه یله سوفه کان ، خوی له خوی له خوی ی نه م ده ریایه دا شار دوته وه ، هه سته باشه وو روژ ، بی وچان ، له م شاه بدلو پینین هه تا وای لی ده که یین وه کوو بلووری لی بیت) نریکه ی سالیگ خوی به مه شه وه خه ریک کرد ، به لام پیره به رد هه ر خوی نه ده دا به ده سته وه . (تریفیزان) خه یالیک تری به سهر دا هات بو چاره کردنی نه م کوسپه : هه ندیک جیوه و هه ندیک زیوی هینا و هه ریه که یانی به جیا له ناوی ناگردا (ماده یه کی ترشی توینه ره وهی به هیزه) تونده وه ، ننجاً هه ر دوو گیراوه که ی له سهر پشکوئی ناگر خه ست کرده وه و تیکه لی کردن و کردنی به بوته یه کی فه خفوری به وه و خستنی به ره هه تا ووتی :

(خوږ به وهی که له سهر زه وهی و له ژیر زه ویدا دروستی ده کات ، ده بیت هه ر نه ویش بیت که کانزاکان دروست بکات ، زیر هه ر تیشکی خوړه به لام خه ست بوته وه و بووه به ماده یه کی

رهقی زهره ، نادمیزاد کان ده دوزیته وه و نه لماسی لی درده هینیت و به چی ی ده هینیت ، دوا یی که دیته وه سهری ته ماشا ده کات نه لماسه که سهر له نوی دروست بوته وه) له مه دا ناحه قیش نه بوو چونکه به گوی ی خوی ده بیست کام هه ندیک له خاوه ن کانه کان ، کانه کان یان به چی ده هیلن بو ماوه یه که بو نه وهی سهر له نوی کانزاکانی ناویان گه شه بکه نه وه . پینچ سالی تریشی برده سهر به وهی که تیکه لاوه که ی ده خسته به ره هه تا و یه که له دوا ی یه که سوراخی لی پرده کردو چاوه ری ی گوپانی ده کرد ، به لام نه مه ش هه ربی سوو دبوو . (تریفیزان) له م کات دا ته مه نی گه یشتبووه په نجا سالی ، به لام نه و ناگره ی که له ده روونیدا بوو هه ر له کلپه کردن دابوو . دوا ی نه وه شپو شیوا له کانی کو کرده وه و سهری خوی هه لگرت و به ره و نه لمانیا و نیسپانیا و فه رهنسه رویشت ، له وی به شوین کیمیا گه ره راسته قینه کانددا ده گه راو له گه ل به ناویانگترین نه و که سانه ی که به شوین زیردا ده گه ران گفتوگوی ده کرد به هیوا ی نه وهی که بگاته کلپلی نه م گیرو گرفته ، له کوتاییدا له فه رهنسه گیرسایه وه و دهستی کرده وه به نیش کردن له کارگه که پیدا ، لیره بیستی قه شه یه که که ناوی (هه نری) بوو نهیننی به رده که ی دوزیوه ته وه ، خیرا شتومه که که ی کو کرده وه و به ره و فیه نا بایته ختی نه مسا رویشت و له وی به وپیاوه گه یشت که به دریزایی ژبانی ناواته خوازی پیگه یشتنی بوو . ماموستا (هه نری) ته مه نی خوی له پیناوی دوزینه وهی کانزاکان و گوپینیان له جوړیکه وه بو جوړیکه تر بردبووه سهر ، نایینی و دلسوزبوو . که به یه که گه یشتن هه ر دوو کیان په یمانیان به ست له سهر برایه تی به کی به رده وام ، بو ده رختنی نه م برایه تی به تریفیزانی دلهاک شه ویک له شه وان شاهه نگیگی گیرا هه رچی کیمیا گه ریکی نه و ناوچه یه هه بوو بانگی کردن . له سهر میزه که چل و دوو مارکی (جوړه دراویکه) زیری له خوی و میوانه کانی کو کرده وه ، پینچ مارکی هینی ماموستا (هه نری) بووو به لینی دا که له بوته که دا بیکات به پینچ نه وه نده . (تریفیزان) بیست مارکی دا و باقی یه که ی نه وانی تر دایان ، هه رچه نده نه وانی تریش هه ر له تریفیزانیان قه رز کردبوو . ننجاً (هه نری) هه ستایه سهر بهی و سوراخی یه کی شیوه سهری هینا و بریک گوگردی ستوونی زه ردو چهند دلوپیک له جیوه ی تیدا تیکه ل کردو سوراخی یه که ی خسته سهر ناگرو به ره به ره

پارچه زیوی تی ده کرد که له شیوهی دهنکه گنمدا بون ، له گهل که میک له روژ زهیتوونی پاک ، بهر له وهی که ده می سوراحی به که به قوربو خوله میس که رم بگریت ، چلو دوو مارکه که و که میک قورقوشمی تواوه شی تی کرد ، دوا ی نه مه تیکه لاوه سه بیره که ی کرده بو ته یه که وه له ناو پشکوی ناگردا نو قمی کرد ، نه مانه خه ریکی خواردنو خواردنه وه به زم و ره زمی خویان بوون و تیکه لاوه که ش بو خوی له سوراحی به که دا له سه ناگره که قولپه قولپه ده کولا له کوره ی موبه قه که دا ، دوا ی نه وهی که کولانی تیکه لاوه که کوتایی هات سوراحی به که یان شکاند که ته ماشایان کرد هرچی به کی تیادا بیت زیوی تیادانیه ، هه نری ووتی نیستا من تیکه یستم که بوچی نه م تا قی کردنه وه یه سه ری نه گرت !! . ووتی له وه ده چیت که شتیکمان که م تی کرد بیت ، نه وانی تر ووتیان ده شیت پوی مانگو نه ستیره کان له کاتی تا قی کردنه وه که دا له و باره ناسایی یانه دا نه بوون که پیوست بن بو سه رکه و تنی تا قی کردنه وه که ، له مه ش سه یرتر نه وه بوو که سوراحی به که یان شکاند له بهر چاوی هه موواندا ته ماشایان کرد له چلو دوو مارکه که ته نها شانزه ی ماوه ، نه م به زمه بووه هوی تووره بوونی (تریفیزان) ، له بهر نه وه بریاری دا که نیت هرگیز به شوین به ردی فه یله سو فه کاندانه گریت . به لام ته نها هه ردو مانگ ددانی به خویدا کرت که وای ده زانی به دوو سال لی ری رویشتووه ، دیسانه وه که لکه له که و ته وه سه ری ، شیری میسر خوی له کالانا ناگریت ، به تاییه تی بو نه وهی نه و سامانه ی به ده ست به نیت نه وه که له پیناوی نه و به رده نه گبه ته دا دوراند بووی ، نه م جاره رووی کرده مه لبه نده کونه کانی کیمیا له میسر و فه له ستین و یونان و تورکیا و دورگی قوبرسی ، له بهر خویه وه ده بیوت «بوچی نه چم بو نه و مه لبه نده کونانه ؟ نه بوو که میژوو ناسه کان به شوین به که م کیمیا گه ردا ده گه ران که ته ماشایان کرد کوره زای نوحه و نهینی به رده که ده زانیت ، نه بوو (ساره) ی ژنی (نیبراهیم) له سه ر له وحیکی زمرووت چو نیتی دروست کردنی زیوی نویسیووه !! .

به شیوه یه کی نه وه نده نالوزو مه ته ل نویسیوویه وه بو نه وهی که سی لی تی نه گات !! ، نجا له دوا ییدا له و حه که ی شارده وه بو نه وهی ده ست که س نه که ویت !! . نه وه بوو له

دوا ییدا نه سه که نده ری که وره له نه شک و تیکدا له نزیک (هه برون) له فه له ستین دوژی یه وه !! . نیمه راتوری رومانی (جایوس دیوکلیتیان) له سالی (290) ی زاینیدا فرمانی ده رکرد به سوتاندنی هه موو نه و کتیبانه ی که باسی چو نیتی دروست کردنی زیو ده که ن بو نه وهی که میسری یه کان بی ی ده وله مه ند نه بن و شوپش بکن دژی نیمه راتوری ته کان . (تریفیزان) خوا خوی نه وه ی بوو که هه ندیک له و کتیبانه بهر سوتاندن نه که و تبت ، له بهر نه وه به ره و شاری نه سه که نده ری به رویشت بو هینانه دی ناو اته که ی . نزیکی چوار سال له نه سه که نده ری به مایه وه و له ویوه نامه یه کی نار دووه که تیادا ده لیت (نزیکی پانزه هه زار کروم خه رچ کردووه و به راستی هه ژاری دایر زاندووم و هه چ ده رامه تیکم بی نه ماوه و ته مه نیشم گه یشتو ته نزیکی (82) سال) . نه وه نده ی بی نه چوو که (تریفیزان) ناسیوی له گهل قه شه یه کی تر دا په یدا کرد ، نه م قه شه یه ره چه ته یه کی بی بوو باسی چو نیتی سه ی کرد نه وه ی مرواری ره نگ هه لبرزکاوی تیادا نو سرابوو . قه شه که له بهر چاوی تریفیزاندا مرواری به کی ره نگ هه لبرزکاوی هینا و خستی به قاپیکه وه که پر بوو له میزی کوریکی هه رزه کار نجا به چینیک له زاخ دای بو شی و داینا هه تا ووشک بووه . نجا مرواری به که ی ده ره ی ناو خستی به تیکه لاویک له جیوه و شیری دیله سه گ ، تریفیزان چاری بری بیووه دهستی قه شه که و زور سه ری سوژما که دی مرواری به که سه ی بو ته وه ، له بهر نه مه باوه ریکی ته وای به قه شه که کرد ، خه راهه ستا و چوو بولای بازرگانیک هه شت هه زار فلورنی (جوړه در لیکه) لی قه رز کرد به رامه ر به پاشماوه ی نه و زه وی و زاره ی که هیشتا مابوو . نزیکی سی سال له گهل نه و قه شه یه شدا نیشتی کرد ، که ره سه ی خوی ناسنیان ده هینا و ده یان خسته سرکه وه به نیازی نه وه ی پیره به ردیان بو راست بیته وه . شه وو روژ له و کار که پیسه دا نیشتی ده کرد . سامانه که ی هه تا ده هات به ره و نه مان ده رویشت ، وای لی هاتو له بیری نه چوو وه که ده ست و ده موچاوی بشوات و نیشتیای خواردن و خواردنه وه شی نه مابوو هه تا وه کوو نه خوشی پوی تی کردو نا هومیدی کاری کردو به ره و لاتی رویشت ، دیسانه وه که لوپه له کانی کو کرده وه که به ره و باوان بیته وه بو شاری (هادوا) له نیثالیا ، بی پاره ، بی هاپری ، لاوازو په شوکاو ، که چی هه روازیشتی نه ده هینا ، دیسانه وه چوو وه بو

دورگه ی (رودس) و له وی له گال قه شه یه کی تر دا ریک که وت ،
 نه و قه شه یه ده بیوت که گویا نه پنی به رده که ی لایه ، به لام کوا
 نه و به رده نه گبه ته ؟ (تریفیزان) شه ست سال ته مه ن و
 هزاره ها کرونی له سامانه که ی له م پیناوه دا به خت کرد ، تینی
 ناگری کوره له شی کردبوو به زووخال ، نجا ده شی کرد به
 خویندنه وه ی کتینه کانی فیه له سوفه کوته کان ووتی نه وه کا
 هندیك شتم به سر دا تیه پربوو بیت و نزیکه ی ده سالی تریشی
 خه ریکی نه مه بوو . شه ویک خه و دایگرت ، له خه ویا
 فریشته یه ک و فواره یه کی جادووگری دی ، ته ماشای ده کرد
 نه ستیره کان له ناسماندا خوین ده پازینه وه و جلو به رگه کانیا ن
 داده که نن ، (تریفیزان) واقی و پامبوو نه ی ده زانی نه م
 ته لیسمه چی به ؟ . له قه شه یه کی ته نیش خوی پرسی نه مه
 چی به ؟ قه شه که وه لامی دایه وه ووتی : خودا یه ک و ده و
 سه و هزا رو دووسه د هزاری خولقاندوه نجا به ژماره (10)
 لیکي داون . (تریفیزان) ووتی به خودا تی نه که ی شتم ده لیبت
 چی ، قه شه که ووتی : له مه زیاترت بی نالیم چونکه من زور
 ماندوم . له پریکدا (تریفیزان) خه به ری بووه وه ، وای هه ست
 ده کرد که خه ریکه بیوو ریته وه و له مردن نزیک بوته وه (نه م
 ده زانی که پیشی هینانه دی ناواته که م ده مرم ، ناواته خوازی
 نه وه بووم که به بینایی چاوی خوم نه م نه پنی به بسم . نه ی
 خودای که وره نایا ته نها سالیکی تریشم ده ده پیتی ؟ . نه ی
 خودا که وره هیچ نه بیت روژیکی ترم بده ری با تینویتی خومی
 تیادا بشکنیم ، ته نها روژیکی تر بو نه وه ی لیره دا له سه ر نه م
 زه وی به شتیك بزائم ، توو که وره یی خوت یه ک نه موسیله م بو
 بشکیته که له وه پیش نه شکینز ابیت ، ته نها یه ک ووشه م بی بلی
 که هیچ گوی یه ک جگه له گوی ی من نه بیبستبیت) به لام خودای
 که وره به دهنگی یه وه نه هات و ناگری ژیر بو ته که کوژایه وه له
 هولی کارگه که دا نامرازه کان ساردو په رشو بلاو بوونه وه وه کوو
 نه و دهسته سارده ی که له وه پیش دروستی کردن وریکی
 خستن ، به م جوړه له سالی 1490 ی زاینیدا (تریفیزان) چاوی
 لیکنا . نه وه ی له میژوودا ناوریك بدایه وه بو دواوه ده بینیت که
 نه م بیروپا پروبوچه ، واتا شیانای گورپینی کانزایه کی هه رزان
 به ها بو کانزایه کی به نرخ ، وه کوو له و سه رده مه دا باوبوو ،
 فراوانترین جیگه ی داگییر کردبوو له میشکی زاناکانی نه و
 سه رده مه داو کاریکی ته وای تی کردبوون ، به دریزایی (17)

سه ده و به لکو زیاتریش ، چونکه نه م بیروپایه ته ماعیکی زوری
 ده دا به خه لقی ، ته نانه ت کاریشی کردبووه سه ر
 رهفتاره کانیشیان ، بو نمونه زانایه کی به ناوبانگی وه کوو
 (روچه رباکون) که زانا ترین که سانی نه و سه رده مه بووه ، پیشی
 خه وتیسه د نوقلانه ی لیداوه که ناده میزاد له دوا روژدا
 که شتی و فروکه دروست ده کات ، ته نانه ت نه م زانایه ش
 که و تپووه دوا ی نه م بیرو باره و پره پروچه و باوه پی به و
 زایناری یه کوته ، زانیاری کیمای کون ، هه بووه . هه روه ها
 زانا (نیسحاق نیوتن) که خاوه نی پوون ترین زهین بووه له
 هه موو وختیکدا ، نه میش هه ر کیمای کون کاری تی کردووو
 که لیک کتینی له سه ر نه م مه وزوعه کریوه ، ته نانه ت له سه ده ی
 هه ژده هه مدا ، جگه له وه ی که له ژوره که ی خویدا له کولجی
 (ترنتی له کامبرج) کارگه یه کی پچوکی دامه زران دووه و چه ند
 تاقی کردنه وه یه کی کردووو به مه به سستی گورپینی کانزایه ک بو
 کانزایه کی ترو باوه ریکی ته وای به و ره چه ته یه هه بووه که
 کومپانیا یه که له نندن ده ری کردووو ده رباره ی پتر کردنی
 زیر ، جگه له مه زانا (روبرت بویل) که سه روکی کومه له ی
 شایانه بووه له نینگلته ره بایه خیکی زوری به م بیروپایه داوه .
 نه و کیمای گره کونانه ، له و سه رده مانه دا ، پایه و مه قامیکی
 گرنکیان هه بووه و خه لقی زیریکی زوریان لی گرتوون ، کوشکی
 شایه که نه بوو له نه وروپادا یه کیکی له م کیمای گه رانه تیادا
 نه بیت ، چونکه نه مانه گویا نیشه که یان گورپینی کانزای هه رزان
 به های (وه کوو قورقوشم و ته نه که) بووه به کانزای به نرخ
 وه کوو زیرو به و بی یه پتر کردنی سامانی وولات .

تومارکراوه کانی میژوو وای ده گپنه وه که هه ندیک له
 پاشاکان نالو گورپیان به کیمای گه ره کانی خوین کردووو هه ندیک
 له و کیمای گه رانه خراونه ته چینی (پله ی) میره کانه وه ، ته نانه ت
 هه ندیک له و کیمای گه رانه راسته و خوله پال پاشاکانیا ندا نیشیان
 کردووو ، ده گپنه وه که نیمه راتور (رودولفی دووم) به ته
 نیشت کوشکه رازاوه که یه وه ، شاری پراگ ، چه ند خانوویه کی
 پچوکی دروست کردبوو که بریتی بوون له کارگه ی کیمای
 نیمه راتور خوی نیشی تیادا کردوون و هه تا نیستاش هه رماون و
 هه تا نیستاش نه و شیشی قور قوشمانه ماون که (رودولف)
 هه ولی داوه بیان کات به زیر له نینگلته ره به ر له وه ی که
 (تریفیزان) له دایک ببیت به دووسال ، په رله مان بریاریکی

دهر کردوه بو قدهغه کردنی دروست کردنی زیو وزیر به ریگی
 کیمیایی ، دوی نه مه پاشا (هنری) چوارم برپاریکی
 دهر کرد و ماوهی دا به دروست کردنی زیو وزیر له لایه نه ندیک
 که س تایبته پیوه و لیژنه یه کی له (10) زان پیکهینا بو گورینی
 کانزاگان ، به لام پاشا (هنری) شه شه م له وه زیاتر بوی
 رویش و هانی پیوه گوره کان و قه شه کانی دا که زانیاری
 کیمیا بخوینن بو مه به سستی دروست کردنی وزیر ، به لکو میری
 بتوانیت نه و قه رزانه ی که له سه رین بیان داته وه . له سالی 1445
 زاینیدا دوو که س (نه دموندی ترافورد) و (توماس نه شتون)
 کومپانیایه کیان پیکهینا بو دروست کردنی نه م کانزا زهرده دل
 فرینه و توانیات بریکی نه وتو دروست بکن که به ش بکات بو
 لیدانی سگی میری ، که سکوتله ندی یه کان دهنگو باسی نه م
 زیره نیدگلیزی یه بیان بیست هه ندیکیان لی په یدا کردووشی بیان
 کرده وه که ته ماشایان کرد بریتیه له جیوه و مس و که میک زیر و اتا
 نه مه زیریکی ساخته (قلب) بووه ، له بهر نه وه په رله مانه که یان
 کو بووه و برپاریکی دهر کرد به قه دهغه کردنی نه و زیره ساخته یه
 له ناوچه که ی خویاندا بی گومان هه ندیک له و کیمیا که وه کونانه
 دهاک و دلسوز بوون له هه ولو ته قه لاکانیاندا وه کوو مام
 (تریفیزان) ، به لام له گل نه وه شدا میژوی زانیاری کیمیا پره
 له دهنگو باسی چه نده ها مروقی ته له که بازو فیلبازی نه وتو که به
 قسه ی زلو زمانی لووس خه لقیان فریوده داو زانیاری کیمیا یان
 کرد بوو به گالته خانه ، قسه کانیا ن پر بوو له ووشه ی نالوزو
 نادیارو ناروون ، شتی وایان ده کرد که خه لقی هه تا راده یه ک
 باوه ریان بی بکات ، بو نمونه شیشی ناسنیا ن ده هینا و ده بیان
 خسته ده فریکه وه که گیراوه ی خوی ی مسی تیا دابوو ، نجا
 شیشه که یان دهرده هینا یه وه خه لقه که ته ماشایان ده کرد که
 شیشه که به چینیکی ته نکی سوور داپوشراوه ته له که بازه کان
 وایان تی ده که یاندن که نه م چینه سووره زیره ، به لام راستیدا
 زیر نیه به لکو مسه ، چونکه لیره دا ناسنه که چینگه ی مسه که
 ده گریته وه له خوی یه که دا ، ناشکرایه که زور به ی که ره سه
 خاوه کان (مواد اولیه = خامات) ده شیت که که میک زیویان
 زیری سروشتی یان تیا دابیت ، نه که ر نه و که ره سه خاوه به باشی
 له سه ر ناگر که رم بکریت ده شیت که نه و پره که مه زیو زیره به
 ده ست بکه ویت ، نه مه ش مانای نه وه نیه که نه و که ره سه خاوه
 بووه به زیویان زیر ، نجا نه و ته له که بازارانه سویدیا ن له م کرده

وهرده گرت بو هینانه دی مه به سته چلکنه کانی خویان ، نیمروله
 زور له موزه خانه کانی نه وروپادا ده بینین که گه لیک پارچه
 کانزای زهره پیشان دراوین که گویا نه مانه له ده دستکری کیمیا
 گهره کونه کانن ، هه روه ها بزمازی ناسن ناوه که ی هه لکو تراوه و
 پارچه زیری تی ناخنراوه بو نه وه ی که بلین نه م زیره له و ناسنه
 دروست کراوه . گه لیک که س تووشی زیان و نه هه مه یه کی زور
 هاتووه له پیناوی به ده ست هینانی به ردی فه یله سوغه کاندای ،
 دوور نه پوین مام (تریفیزانی) خومان که هه موو مولک و ماله که ی
 له م ری یه دا داناو هه ر به وداخه شه وه سه ری نایه وه .
 لاپره کانی میژوو پرن له چیروکی ژیا نی چه نده ها ته له که بازی
 وا که خویان به په نگ داوه و پیس ترین مردن مردوون ، بو
 نمونه (مارکو براجا دینو) که میری باقاریا له سیداره ی داوه ،
 هه روه ها (ولیم دی کرو نیمان) که هه مان روژی ره ش دی
 به ده ست (مه رکیز بیروته وه) ، جگه له (دافید بینته ر) که فیلی له
 میری سه کسونیا (نه غستوس) کرد ، نه وه بوو که نه غستوس
 ویستی له سیداره ی بدات ، کاتیکیان زانی دافید ده ست
 پیشکری خوی کردو خیرا خوی گوشت . ته نانه ت ژنیش له م
 کاره ترسناکه به ده رنه بووه ، له وانه (ماری زجلرین) که خوی
 به کیمیا گه ر داده نا ، نه وه بوو (دوقی برنزویک) که ناوی
 (یولیوس) بوو سوتانندی . (فه ره دریک) میری (فرتزبرج)
 سیداره یه کی دامه زرانده هه میشه به و شیه وه هیشتی یه وه به
 زیر بو مه خسه ره ی ، پوکه شی کرد بو هه لو اسپینی نه و
 که سانه ی که به لین دهن بو دروست کردنی زیره به لینه کانیا ن
 ناهیتته دی . له هاوینی سالی 1867 ز دا سی فیلباز (پوموالدو
 روکاتانی) ی رومانی و (دون جوزیه ماروتو) ی نیسپانی و
 (دون نه نتونیو چیمینی) ی نیپالی له پاریس کوبونه وه یه کیان کرد
 ویلاویان کرده وه که وا ریگه یه کی نهینی هه یه بو گورینی زیو به
 زیر ، به زیره کی خویان ده بیان زانی که (فه ره نسیمی جوزیف)
 نیمه راتوری نه مسا ، به بی ی خوربه وشت و نه ریتی خیزانیتی
 خویان ، بایه خیکی زور به کیمیا گه ری دهن ، هه ستان چوون
 بو فییه ناو به هه رشیه یه ک بیت خویان گه یانده به رده می
 نیمه راتوری یان ووت که نیمه مه زنتترین نهینی مان لایه . بو
 نه و خاوه ن شکویه یان گیرایه وه که له ناوچه ی (ماریبوزا) له
 کالیفورنیا پارچه کانزای سه ی نه وتو هه یه که زیری تیا دابه ،
 نه م زیره ش به کاری جیوه و گه رمی خور به سه ر زیوه که دا

پهیدا بووه ، هر وه ها ووتیان به لام نیمه ده توانین به ریگه یه کی ده سترکد هم گورینه خیرا بی بکه یین نه ویش به تیکه ل کردنی زیوو جیوه ، نیمه ش هر وه کوو چون له سروشتدا پروو ده دات ، تیکه لاهه که ده دینه به رگه رمی یه کی به تین تر وه ک تینی گه رمی ی خور . (فهره نسسی جوزیف) نزیکه ی (10) هه زار ریالی دانی به رامبه ر به ناشکرا کردنی هم نهینی یه و نهینی یه که ی خسته ژیر دهستی ماموستا (شروته ر) ، نه و زانایه ی که توخمی فوسفوری دوزیوه ته وه ، داوای لی کردن که خوی واتا (شروته ر) له پیشدا هم تم تافی کردنه وه یه بکات بوراست و دروی هم سی زه لاهه . (شروته ر) تاقی کردنه وه که ی کرد که ته ماشایان کرد هیچ دروست نه بووه نه زیرو نه زیوه ، سی زه لاهه که ش له کوئی هه لیان ده گریته و له کوئی دایان ده نییت ، که س نه یزانی به کویدا بوی ده رچوون و ملی خویان له سیداره رزگار کرد . ته نانه ت له م دواپی یه دا ، نزیکه ی په نجا سال له مه و به ر ، له نه مه ریکا ، کاریکی وه کوو نه مانه پرووی داوه ، (دوکتور ستیفن . ه . نیمس) که شاعیرو چیروک نووس و کیمیا گه ریگی ئینگلیز بووه وای بلاو کرده وه که شتیکی دوزیوه ته وه ناوی ناوه (نه رچینتاروم) له به ردی فه یله سوفه کان ده چیت ، نه گه ر بخریته لایوی زیوو زیروه وه زیژه ی زیروه که زیاتر ده بییت ، له م لاشه وه روزنامه و گوفا ره کانیش ده ستیان کرد به بلاو کردنه وه ی هم ده نگو باسه و به هاراتیکی زوریشیان پیوه کرد ، (دوکتور ستیفن) کومپانیایه کیش پیکهینا و داپشته یه کی (سبیکه) له م ماده یه فروشت به میریی کیشه که ی نزیکه ی (10) ره تل بوو به (954) ریال . خه لقی که نه مه یان بیست ووتیان هه بی و نه بی کیمیا ی کون سهری هه لداوه ته وه و به ردی فه یله سوفه کانیش له خه وه هه میشه بی یه که ی خه به ری بوته وه دوکتور داوای له خه لقی کرد که به پاره له م کومپانیایه دا به شداری بکه ن و پیشه کی قازانچیش بو ده ست نیشان کردن و به لینی دا که پیشانگایه ک ده رباره ی هم مه وزوعه بکاته وه له و پیشانگا جیهانی یه دا که بریارو ابوو له سالی 1900 زدا بگریته وه ، پیشانگا جیهانی یه که له کاتی خویدا کرایه وه که چی دوکتور دیار نه بوو ، به مه ناوی خرایه وه .

نه و لیسته ره شه ی که ناوی ته له که بازه کانی پیشووی تیادا تومارکرابوو ، هه تا نیمروش ، کیمیا ی کون ، هر

لایه نگر و ده ستو پیوه ندی خوی هه یه و هر به م شیوه یه ش ده پروات هه تا نه فسوون و جادوو گه ری بالی ره ش به سهر میشکی خه لقیدا گرتییت . له فه ره نسه کوومه له یه کی کیمیا یی هه یه پیشه که یان هر لیکولینه وه یه له کرداره کونه کانی گورینی کانزاکان . له سویدیش به نا و بانگترین نووسه رو نه دیب که ناوی (نوگه ست شتریند به رگ) بووه ، باوه ریگی ته وای به شیانی گورینی کانزاکان هه بووه و ووتویه تی (خه لقی لیم ده پرسن نایا ده توانیت زیر دروست بکه ییت ؟ . منیش ده لیم : ده شیت زانایه ک بتوانیت سه جه ره ی ره چه له کی باوکو باپیری پشیله یه کت بداتی ، به لام نایا مه رجه که نه و زانایه بتوانیت پشیله بخولقینییت ؟) نوگه ست وه کوو نه وانی تر هه له شه نه بوو ، به لکو ده بیوت من ده توانم ریگه بو پروون کردنه وه ی هم مه ته له پیشان بده م ، به لام من نه وه نالیم که ده توانم زیر دروست بکه م . له نه لمانیادا له سالی 1929 زدا توکمه چی یه کیان گرت ناوی (فرانس توژند) بوو به تاوانی نه وه ی که فیلی له هه ندیک له پیاره ده وله مه نده کان کردوه ، سیم کیکیش له مانه سهرداری له شکر (جه نه رال فون لود ندورف) ی به ناویانگ بووه . (توژند) سه ده زار ریالی له م جه نه راله وه رگرتووه به رامبه ر به وه ی که قورقوشمی بو بکات به زیر ، (توژند) یشی هیچی بو نه کراو له شاری (میونخ) خرایه به ندیخانه وه ، به لام زمانی هر دریزو له کارا بووه و پاکانه ی بو خوی ده کرد و ده بیوت ریگه که ی من ریگه یه کی زانیاری یانه و راسته قینه یه ، نیوه ماوه م بده نی بوتانی بسه لیم ، نه وادیش به ناچاری داخوازی یه که یان هینایه دی و بردیان بو سکه خانه ی میریی و له وی له به ر چاوی به ریوه به رو دوو پیای شاره زاو جیگری گشتی و دادگه ریگدا (قازی) داوایان لی کرد که تاقی کردنه وه که بکات ، مام ترزند دهستی کرد به نیش ، به لام نه مان له پیشدا زوو فریای که وتن هه موو له شیان پشکنی و هه موو ریگه یه کی فروفیلیان لی به سته وه و زور به ووردی سهره نجیان لی ده داو داموده زگا و داووده رمانی پاکوو ته وایان خسته به ردهستی ، دوا ی دووسه عات له نیش کردن نزیکه ی ده یه کی غرامیک زیری له (67) غرام قورقوشم دروست کرد ، شاره زاگان هم نه نجامه یان زور بی خوش بوو بلاویان کرده وه که هم کاره به بیرری که سدا نه ده هات و مایه ی خیرو به ره که تیکی زوره و وایان خه ملاند که کیلو غرامیک له م زیره ته نها پینچ ریال پاره ی تی

دهچیت . که چی له و کاته دا کیلوگرامی زیر له بازار به (700) ریال بو ، که وابوو ده بیت هه موو دانیشتوانی جیهان باوه پر به م پیاوه بلیمه ته بکن . به لام نه وهنده ی بی نه چوو له روژی دووه مدا شتیکی سهیر بووی دا ، به پیاوه بهری سکه خانه که بلاوی کرده وه که وا (هه رچه نده نیمه هه موو ریگه یه کی ده غلمان له و فیلبازه به سنبووه ، له گه ل نه وه شدا وادیاره که به دزی یه وه له دهر وه هه ندیک زیریان له سوتوی جگه ره دا بو هیناوه ، نه م زیرهش هه ر نه و زیره بووه که (توزند) ده بیوت من دروستم کردووه) .

کابرا جاریکی تر خرایه وه به ندیخانه که چی هه ر له زمان نه ده که وت . لیره دا پرسیاریک دیته پیشه وه : نایا نه م هه موو هه ول و ته قه للاو نه رکه ی که دراوه له پیناوی دوزینه وه را به ردی فه یله سوفه کاندا ، به دریزیای نه و سه دانه ، به فیرو چوووه یانه ؟ نایا نه و هه موو کاره سات و نه هه مته تی یه به یاری مند الان دا ده نریت یانه ؟ یان کیمیای کون ، وه کوو کیمیای گه ری جیانی به ناوبانگ (لیبیگ) ده لیت کیمیای یه کی راسته قینه بوو ؟ . له راستیدا کیمیای گه ری کون خوی و بوود اوه کانی و نه و نه رکه ی له پیناویدا کیشراوه ، به فیرو نه چوووه . زانای به ناوبانگ (فه رهنسیس باکون) باسی کیمیای کون و بوود اوه کانی ده کات و ده لیت : من کیمیای کونم وه کوو نه م چیروکه دیته پیش چاو :- پیاویک بهر له وهی که بمریت به منداله کانی ده لیت : من له شوینیکی تاییه تیدا له بن دارمیوه که دا زیرم بو به جی هیشتون که مریم بچن بوخوتان دهری بهینن و : به شی بکن ، که باوکه مرد منداله کان ده ستیان کرد به گه ران به شوین زیره که دا ، له پیناوی نه م کاره دا بنی میوه که یان هه ل کولی و چرگژوگیا و کرم و په گیکی ووشکه وه بووو بوگه ن هه بوو فبری یان دا و زه وی یه که یان پاکو خاوین و شی کرده وه ، هه رچه نده که هیچ جوهره زیریکیشیان نه دوزی یه وه ، به لام له کاتی وهرزی به ره مه مدا تری یه کی زوریان بو خویان چنی یه وه . هه روه ها به م ته رزهش له کیمیای کوندا ، هه رچه نده نه و گه رانه به رده وامه و هه ول و ته قه للایه ی که به شوین زیردا دراوه و نه نجامی نه بووه ، به لام له گه ل نه وه شدا بوونه ته هوی دوزینه وه ی بریکی مه زن له و راستی یانه ی که نیمرو خزمه تی کیمیای نوی ده که ن ، کیمیا گه ره کونه کان به بی نه وهی خویان هه سستی بی بکن ، له پیناوی زیر دروستکردندا ، گه لیک ماده ی کیمیایی به نرخیان

دوزیوه ته وه وه کوو : تیزاب و ترشی هایدرولکلوریک و ترشی گوگردیک ، جگه له شاناو ، واته ناوی شایانه (تیکه لاییکه له و دوو ترشهی که نیستا باسما ن کردن) و زیر ده توینیته وه هه روه ها له پیناوی گه ران به شوین تووی زیردا ، له سه ره نویک له تاوبه رماوه و پیساییدا ، به دریزیایی چهنده ها سه ده ، گه لیک توخمی تازه ی وه کوو نه نتمون (کل) و زه رنیک و بزموث و فوسفوریان دوزیوه ته وه . جگه له وهی که گه لیک له و ماده کیمیایی یه به نرخانه ی که نیمرو به کاریان ده هینین وه کوو : زاخ و بووره ک و گوگردیدی باریوم و لیمون دووزی و گه چ و قورقوشمی سوورو خوی یه کانی زیو که شانازی دوزینه وه یان بو نه و کیمیا گه ره کونانه ده گه ریته وه . ماده ی گوگردیدی باریوم نه گه ر به روژ بدریته به ره تاوبه شه و ده بریسکیته وه له لایه ن (کاسکاریلو) که پینه چی یه کی نیتالی بووه له شاری پولونی دوزراوه ته وه سه ره پرای نه وهی که زور له و نامرازو دامو ده زگایه ی نیمرون له کارگه و تاقیگه کاندا به کاریان ده هینین له لایه ن نه و کیمیا گه ره کونانه وه داهینراون وه کوو : بوته و ده زگای دلوپاندن و چه وته ک و گه رماوی ناوی و ته رازوو ، هه رچه نده به شیوه یه کی ساکاریش بووین . ریگه ی جیا کردنه وهی زیریان به جیوه داهیناوه ، جگه له دهره یانی ماده قلیه یی یه کان له خو له میشی بووه ک ، نه مانه هه مووی و سه ره پرای دوزینه وهی چهنده کردارو ریگه ی پیشه سازی یانه . به راستی هه رچه نده نه شیان توانی زیر دروست بکن به لام له گه ل نه وه شدا نه م پیاوه سه رلی شیواوانه سامانیکی باشیان بو به جی هیشتووین و ریگه یان بو کیمیای نوی ته تخت کردووه .

مه و زوعی دروستکردنی زیریش ، چون (تریفیزان) چوار سه ده له مه و پیش به جی ی هیشتبوو هه روا مایه وه . (تریفیزان) بهر له وه ده می لیک بنیت له سه ر نوینی مردن له دورگه ی (رودس) لی یان برسی : نیستا نه لیت چی ، زیر چون دروست ده کریت ؟ ووتی : بو دروستکردنی زیر ده بیت هه ر به زیر ده سستی بکه ین .

سه رچاوهی نه م باسه

کتیپی (بواتق و انابیق - قصة الكیمياء) / دانه ری (به رنارد چالی) / له لایه ن دوکتور احمد زکی یه وه کراوه به عه ره بی .